

Jaarlijks een kalf Is dat nodig?



Aan duurmelken zitten voordelen op het gebied van gezondheid en arbeid, maar toch is het in de praktijk verre van standaard. Omdat duurmelken nog vooral per koe beslist moet worden, is het niet makkelijk te managen. Wegen de voordelen op tegen de beperkingen en is duurmelken over tien jaar de standaard?

TEKST JUSTINE POPPE EN GRIETJE DE VRIES

‘Eigelijk wordt het management op een melkveebedrijf nog te veel beoordeeld op de tussenkalf-tijd’, zegt Ariëtte van Knegsel, onderzoeker bij Wageningen Universiteit (WUR). ‘Hoe korter die is, hoe beter is de gedachte, want velen linken dat aan gezonde koeien en goed economisch resultaat. Maar is dat wel zo?’ Als projectleider ‘Lactatie op maat’ onderzocht Van Knegsel samen met een onderzoeksteam binnen WUR wat de gevolgen zijn voor diergezondheid en melkopbrengst als de traditionele cyclus van ieder jaar een kalf wordt losgelaten. Met als gedachte daarachter om op die manier de transitieperiode te vermijden en de productie-efficiëntie te verbeteren. ‘Helemaal niet zo gek’, zegt Van Knegsel. ‘Want onderzoek toont aan dat het aantal ziektebehandelingen piekt in de eerste weken na afkalven.’ Ze verwijst naar ketose, baarmoederontstekingen, uierproblemen en zelfs klauw-



Voor- en nadelen van langere lactaties

➤ VOORDELEN

- **Minder afkalvingen**
 - minder risicomomenten en minder arbeid door ziekte
 - minder problemen door negatieve energiebalans
 - langere levensduur
- **Eerste inseminatie vaker succesvol**
 - vruchtbaarheid verbeterd
- **Minder droge koeien en minder droge dagen**
 - productie per levensdag hoger dan bij kortere lactaties
- **Minder kalveren**
 - scheelt arbeid en opfokkosten
 - maatschappelijk verantwoord (minder kalveren naar kalverhouderij)

➤ NADELEN

- **Melkverliezen**
 - minder lactatiepieken
 - grotere kans op langere droogstand
- **Dierafhankelijk**
 - lastig managen met grote veestapel
 - meer tochtige koeien in het koppel
- **Persistentie is variabel en er is (nog) niet makkelijk op te selecteren bij fokkerij**
 - daarnaast is persistentie vooraf niet bekend
 - lastiger het inseminatiemoment te bepalen
- **Voersaldo ligt lager in later stadium van de lactatie**

aandoeningen door de verandering van omgeving rondom afkalven. Maar er zit meer achter. 'Met minder kalvingen per jaar heb je gewoon ook minder gedoe', vervolgt ze. 'De veehouders in ons project zijn geïnteresseerd in een daling van het aantal stuks jongvee. Dat levert een arbeidsbesparing op en zorgt er ook voor dat er minder jonge kalveren naar de vleeskalverhouderij moeten.' Ook minder hoeven droogzetten telt als argument.

Kans op vervetting

Het lijkt er dus op dat er veel bespaard kan worden op kosten. Toch zijn sommige boeren niet al te happig op duurmelken. 'Vooral vervetting en een daling in de melkplas aan het einde van de lactatie zien ze als bedreiging', vervolgt Van Kneegsel. 'Uit ons onderzoek bleek dat je inderdaad waakzaam moet zijn, want vervetting is funest voor de volgende lactatie. Gelukkig kan een veehouder

dit met een aangepast rantsoen makkelijk verhelpen.' Johan Achten, zelfstandig bedrijfsadviseur bij Liba, heeft daar ook een mening over. 'Bedrijven met een laag productieniveau van onder de 10.000 liter melk per koe kunnen beter niet gaan duurmelken', stelt hij. 'Koeien vervetten dan te makkelijk. Dergelijke bedrijven kunnen het best streven naar 380 dagen tussenkalftijd. Die is nodig om zoveel mogelijk lactatiepieken en dus melk te hebben.' De piekmelkproductie is namelijk bepalend voor de verdere lactatieproductie. Zo geeft één liter meer piekmelk per koe gemiddeld 150 liter melk meer in de gehele lactatie.

Persistentie van vaarzen benutten

Duurmelken vraagt om een dierspecifieke benadering. 'Vaarzen vertonen over het algemeen een veel persistenter lactatiecurve', weet Van Kneegsel. 'Dat heeft alles te



maken met hun ontwikkeling in uier en lichaam.’ Door die persistentere curve zijn vaarzen volgens Jonas Perneel, fokkerijspecialist bij CRV, erg geschikt voor duurmelken. ‘Vaarzen zijn automatisch persistenter. Daardoor heb je een grotere zekerheid om een langere lactatie tot een goed einde te brengen dan bij oudere dieren’, aldus Perneel. ‘Hierdoor haal je ook nog eens een groter rendement uit je vaarzen en hebben ze langer de tijd om te herstellen, uit te groeien en zich klaar te maken voor de volgende lactatie.’

Dat is volgens hem een van de positieve gevolgen van duurmelken, of beter gezegd een voordeel van later insemineren. ‘Een eikel heeft 90 dagen nodig om zich te ontwikkelen tot vruchtbare eikel. Het is bewezen dat eikelkwaliteit beter is wanneer de start van de ontwikkeling niet plaatsvindt tijdens de periode van negatieve energiebalans’, legt Perneel uit. In de praktijk houdt dat in dat insemineren rond 60 dagen effectief is, maar daarna een periode komt waarin het lastiger gaat. ‘Na 150 dagen lactatie is de kwaliteit van de eikel beter, waardoor er in die periode weer een betere kans is op conceptie’, verklaart Perneel. Maar niet ieder dier is geschikt om te duurmelken. ‘Het gevaar bij niet-persistente dieren is dat ze tijdens de lactatie zakken in melkproductie en vervetten. En dat kan dan weer leiden tot opstartproblemen na kalven, zoals ketose’, zegt Perneel. ‘Dit maakt dat je bedrijfsvoering zeer individueel diergericht moet zijn. Voor veel grotere melkveebedrijven is dit managementmatig moeilijk haalbaar. Bij groepsmanagement is het beter om te kiezen voor een strakke bedrijfsvoering en te streven naar een korte tussenkalftijd bij al deze dieren. De voordelen van duurmelken verlies je dan voor specifieke koeien.’ Hierbij vindt hij de eenvoud in bedrijfsvoering belangrijker.

Daling in liters, stijging in gehalten

Dat duurmelken niet voor iedereen is weggelegd, ziet Jonas Perneel ook. Als fokkerijspecialist ziet hij in de praktijk nog weinig bedrijven die vrijwillig duurmelken. ‘En ik zeg vrijwillig, omdat elk bedrijf wel een koe heeft lopen die vanwege vruchtbaarheidsproblemen een lange lactatie maakt. Of een koe geschikt is voor duurmelken, hangt vooral af van je management en de persistentie van de koe’, aldus Perneel. Op de vraag of je op persistentie kunt fokken is zijn antwoord geen harde ja of nee. ‘Met een erfelijkheidsgraad van 0,12 is slechts 12 procent van de variatie die we zien in persistentie verklaard door genetica. Dat wil zeggen dat fokken op persistentie geen kenmerk is waarmee je op korte termijn bij duurmelken grote verschillen kunt maken’, vertelt de fokkerijspecialist. ‘88 procent van de variatie is managementafhankelijk. Dat wil zeggen dat met management op korte termijn meer is te bereiken dan met fokken op persistentie. Maar op lange termijn consistent fokken op persistentie levert wel degelijk een meerwaarde op.’

De fokwaarde persistentie wordt berekend aan de hand van vet- en eiwitproductie. Als de productie-

Arjen De Cock: ‘Een droogstaande koe kost ook geld’

Zes jaar geleden begonnen Arjen De Cock en zijn vader Frank met drie keer daags melken. Dit leverde een hoop op, maar leid-



de ook tot nieuwe uitdagingen. ‘Door het drie maal daags melken steeg de productie per koe. De meeste melk wonnen we doordat de koeien persistenter werden door het drie maal daags melken’, vertelt Arjen De Cock. Op het melkveebedrijf met 390 melkkoeien in Sint-Laureins liep De Cock toen tegen het droogzetten aan. ‘Dikwijls moesten we koeien droogzetten die nog 35 kg melk of meer produceerden. En doordat ze zoveel melk hadden gegeven, waren ze vaak wat te mager, wat hun parten speelde in de opstart van de volgende lactatie. Toen begonnen we te experimenteren met een later inseminatiemoment.’ Het meeste succes hadden ze bij de vaarzen. Als die nog boven de 40 kg produce-

ren, stellen de veehouders de inseminatie uit. ‘We hebben al vaarzen gehad die pas na een jaar werden geïnsemineerd en in de tweede lactatie probleemloos naar de 60 kilo gingen. Alsof ze een lactatie hadden overgeslagen’, vertelt De Cock tevreden. Ruimte voor verbetering in de duurmilkstrategie is er nog wel volgens hem. ‘We kijken vooral naar de individuele conditie van de dieren. Dat zou makkelijker kunnen worden als we meer gegevens en cijfers kunnen verzamelen. Dan kunnen we het individuele inseminatiemoment beter bepalen.’ Arjen en zijn vader zijn overtuigd van de financiële en sociale voordelen. ‘Bij een kalving komen arbeid en risico kijken. En uiteindelijk kost een droogstaande koe ook geld.’

curve na de eerste 60 dagen tot 305 dagen in lactatie beter standhoudt dan de voorspelde gemiddelde productiecurve op 60 dagen in lactatie, dan scoort een dier een fokwaarde van boven de 100. Perneel: ‘Bij bijvoorbeeld een fokwaarde van 108 komt de extra vet- en eiwitproductie per dag na de eerste 60 dagen 0,13 kilo hoger uit dan bij de gemiddelde koe. Over de gehele lactatie is dat 32 kilo vet en eiwit meer dan een gemiddelde koe.’

Wat in de fokwaarde niet wordt meegerekend, maar wat volgens Perneel wel een belangrijk kengetal is, is het verloop van vet en eiwit gedurende een lactatie. ‘In liters zie je een daling in de loop van het aantal dagen lactatie, maar doordat de gehalten vet en eiwit gedurende de hele lactatie bijna constant blijven, produceer je bij een langere lactatie meer kilogrammen vet en eiwit. Ondanks de lagere melkgift.’ Voor bedrijfsadviseur Achten speelt vooral de fokwaarde voerefficiëntie een belangrijke rol bij duurmelken. ‘Hoe hoger dit getal, hoe meer meetmelk een koe vanuit een kilo droge stof aan voeropname produceert, waardoor vervetting wordt tegengegaan’, zegt hij. De streefwaarde is 1,5 kilo meetmelk per kilogram droge stof aan voeropname.

Melkproductie gaande houden

Zoals Perneel aangeeft, is succesvol duurmelken vooral afhankelijk van management. ‘Melkproductie is hormonaal gedreven en melken doet melken door de hormoonproductie die tijdens dit proces wordt gestimuleerd’, legt hij uit. ‘Hierdoor past duurmelken op bedrijven die drie keer per dag melken en liefst al een productie hebben van boven de 11.000 kg melk in 305 dagen.’ Daarnaast is een aangepast rantsoen nodig om de melkproductie op gang te houden. Of duurmelken ook financieel aantrekkelijk is onderzocht Liba op basis van het voersaldo. Samen met zijn collega’s maakte Johan Achten een cowdash-

boardanalyse van 4500 verschillende koeien om te achterhalen of een langere lactatie ook leidt tot een hoger voersaldo. Ze berekenden het voersaldo per koe en per dag en per 100 kilogram meetmelk. Uit het resultaat bleek dat er een zeer zwak verband bestaat tussen voersaldo per koe per dag en het aantal dagen in lactatie. Met andere woorden: een langere lactatieduur geeft statistisch gezien niet per se een lager, maar ook geen hoger voersaldo per koe per dag. Alleen voersaldo is dus geen argument om te gaan duurmelken.

Toekomstmuziek in beslismodellen

Achten vermoedt dat duurmelken in de toekomst makkelijker zal worden. Dit komt door de genetische selectie naar hogere melkproductie en computermodellen die de persistentie per individueel dier bepalen. Ook onderzoekster Van Kneegsel bevestigt dat. In het nieuwe WUR-project OptiLac wordt getracht samen met Lely, ZuivelNL, CRV en ForFarmers een beslissingsondersteunend model te creëren waarmee een veehouder de optimale lactatielengte kan bepalen per individuele koe. Toch voelt ze nog veel scepsis bij melkveehouders over duurmelken. ‘Het is belangrijk om te weten dat een veehouder hier niet van de ene op de andere dag zijn management voor hoeft om te gooien’, geeft ze aan. ‘In plaats daarvan zou hij of zij rustig kunnen proberen de lactatie te verlengen voor een specifieke groep dieren, zoals vaarzen, om zo te ontdekken wat de meerwaarde voor zijn of haar bedrijf is.’ De ene veehouder werkt graag met een vaste vrijwillige wachttijd voor inseminatie voor alle koeien. Andere veehouders insemineren op basis van de melkproductie. ‘Elke veehouder moet zijn eigen strategie vinden wanneer hij wil duurmelken’, aldus Van Kneegsel. Uiteindelijk is het doel met het project OptiLac om voor de nodige handvatten te zorgen. |